

Godinot Latviju: 1918. un 1920. gads

18. NOVEMBRA PROKLAMĒŠANAS SVINĪBAS VALMIERĀ

VĒSTURISKS BRĪDIS

Svētku noskaņā sagaidīsim Latvijas proklamēšanas atceres nedēļu, kuras laikā pieminēsim savus novadniekus, kuri savulaik bijuši klāt tās izveidē. 1918. gada 11. novembrī bija beidzies karš. Latvijas liktenis šūpojās svaru kausos – vai palikt Krievijas sastāvdaļā vai, beidzot, kļūt brīvai, neatkarīgai valstij? Arī pašos latviešos nebija vienprātības. Taču tie, kas ticēja, nešaubījās. Nodibinātā Latviešu Pagaidu Nacionālo padome lēma, ka Latvijai jākļūst patstāvīgai, neatkarīgai valstij! Nedēļu vēlāk, 18. novembrī, Rīgas pilsētas II teātrī (tagadējā Nacionālajā teātrī) sapulcējoties tā laika izcilākajiem politiķiem, tiek pasludināta Latvijas neatkarība. Pirmo reizi tautas vēsturē latvieši radīja savu valsti!

Uz skatuves, 1918. gada 18. novembrī, starp 38 Latvijas Tautas padomes locekļiem - pieci - pārstāvēja Valmieras apriņķi: lauksaimnieks Jānis Alfrēds Bērziņš (1894-1949). Agronoms, pedagogs, politiķis Pēteris Murītis (1891-1924). Uzņēmējs, inženieris Spricis Paegle (1876-1962). Pedagogs, saimnieciskais un sabiedriskais darbinieks Jānis Bergsons (1881-1965). Aktieris, tulkotājs, grāmatizdevējs un sabiedriskais darbinieks Dāvids Golts (Zeltiņš) (1867-1943). “Tūliņ pēc Latvijas valsts proklamēšanas Operas koris diženi un ar spēkpilnu sajūsmu nodziedāja, publikai līdzī dziedot, latvju himnu „Dievs, svētī, Latviju!”... Pēc tam publika mierīgi izklīda, svēto un svinīgo sajūsmu nesot līdzī savās krūtīs. Latvijas valsts nu nodibināta. Lai katra pilsoņa griba, apziņa un svarīgā pienākuma sajūta ir tam, ka viņai būtu lemts saules mūžs! (*laikraksts „Līdums” 20. 11.*). Viens no Latviešu zemnieku Savienības delegātiem, Jānis Ampermanis atminēsies Kārļa Ulmaņa paziņojumu, ka „Valmieras delegācija ar tirgotāju A. Kampi un Dr. A. Ziediņu ieradušies pēc jaunām ziņām un nodevuši Latvijas valsts idejai pirmo materiālo pabalstu – 5000 rubļu”. (*J. Ampermanis Lielajā brīdī (Atmiņas) - grāmatā: Valsts pieci gadi (1918.-1923.) - Rīga, 1923.-14.lp.*).

MIRDZĒJUŠAS ASARAS

Valmiera. 1918. gada 18. novembris. Pilsētas parks. Kādreizējais pilsētas galva Dr. med. Georgs Apinis, informēts par notiekošo Rīgā, lūdzis vācu okupācijas iestādēm atļauju parka paviljona zālē noturēt Valmieras sporta biedrības pilnsapulci, jo spēkā joprojām komandantūras izdotie rīkojumi par pulcēšanās aizliegumu. Apiņa domubiedri, kuri zinājuši viņa īstos nodomus, izgatavojuši sarkanbaltsarkano karogu un pavairojuši himnas „Dievs, svētī Latviju” teksta lapiņas. Karogu un dziesmu lapiņas slepus nogādāja uz parka paviljona zāli. Pilnsapulcē informēja par “šīs dienas vēsturisko nozīmi priekš ikviena latvieša”. Klātesošie svinīgi solījušies atbalstīt jauno valsti, un tās Pagaidu valdību, kuras priekšgalā stājies valmieriešiem labi zināmais Kārlis Ulmanis. Sajūsma kļuvis vēl lielāka, kad pirmo reizi nacionālais karogs pacelts kā Latvijas valsts karogs un atskanējusi visu kopīgi dziedātā „Dievs, svētī Latviju”. Daudzu klātesošo acīs mirdzējušas asaras.

Valmieras pilsētas (Vecpuišu) parks un paviljons, kurā 1918. gada 20. novembrī notika Latvijas Republikas proklamēšanai veltītais pasākums.

Par divas dienas vēlāk parka zālē notikušo svinīgo pasākumu - rakstniekam Reinim Kaudzītem rakstījis skolotājs Jānis Austrīņš: „Vakar 20. novembrī Valmierai bij` liela, ievērojama svētku diena. Pilsēta bij` pušķota sarkanbaltiem karogiem. Plkstens divpadsmitos aizdarījās visas tirgotavas un citas atklātas vietas. Pa priekšu lielajā pilsētas parka zālē sagāja skolu jaunība, pēc tam citi. Tiem pasludināja kāds no Rīgas delegēts kungs, ka pirmdien (18. novembrī) ir Rīgā nodibināta patstāvīga demokrātiska Latvijas brīvvalsts. Visi sajūsmināti 2 reiz dziedāja „Dievs, svētī Latviju!”. Pulkstens četros sanāca baznīcā varen liels ļaužu pulks uz svinīgo dievkalpojumu. Baznīca bij`, cik iespējams izpušķota un elektriski koši apgaismota. Mācītāji Beldavs un Adamovičs sprediķoja ļoti skaisti un pamācoši”. Jaunās Latvijas valsts proklamēšanai veltītajā sapulcē Valmierā piedalījies arī viens no dedzīgākajiem sarkanbaltsarkanā nacionālā karoga popularizētājiem - Jānis Lapiņš! Savā uzrunā Valmieras skolu skolniekiem, viņš gleznainā valodā stāstījis, ka „nu visi senmūžu latviešu tautas sapņi tuvojas savam piepildījumam, bet jāceļas augšā arī nogrimušai Gaismas pilij.” Valmieras skolu jaunatne pat nenojauta, cik pravietiski izrādīsies Lapiņa vārdi, jo pasludinātā Latvijas brīvība būs vēl jāizcīna!

DIVUS GADUS VĒLĀK

1920. gada novembrī, valmierieši nosvinēja proklamēšanas otro gadskārtu. Faktiski, - tās bija pirmās oficiālās valsts svētku svinības brīvajā Latvijā. Par to norisi Valmierā, varēja lasīt aprīņķa valdes izdotajā laikrakstā „Vidzemnieks” (Nr.54., 1920. g. 19.11.) : „Vakar (18. novembrī) valsts patstāvības svētki nosvinēti ar kuplu piedalīšanos un īstu svētku sajūsmu. Jau agrā rītā uz tirgus laukuma sāka pulcēties Valmieras garnizona un citas karaspēka daļas, iestādes, skolas, organizācijas, biedrības un vietējie pilsoņi jo kuplā skaitā. Pulkstens desmitos no baznīcas torņa orķestris ar korāli paziņoja svētku dievkalpošanas sākumu. Svētku dievkalpošanu ar sirsnīgu aizlūgumu par Latviju noturēja mācītājs Kārlis Beldavs.

Pēc īsa apsveikuma no aprīņķa priekšnieka Līvena, kuplais svētku gājiens ar mūsu valsts karogiem devās uz kazarmām. Šeit izjustiem vārdiem garnizona priekšnieks, pulkvedis Jēkabs Gustavs apsveica karaspēku daļas, biedrības, skolu jaunatni un tautu. Pēc tam ceremoniālā maršā gājiens devās uz kapsētu, kur piedaloties svētku komitejai un karaspēka daļai, virsleitnants Krastiņš uz Brāļu kapiem nolika vainagu, uzaicinādams klātesošos dot zvērestu aizgājušiem, uzsverot savā runā, ka „Latvijas brīvību un patstāvību turēs dārgāku par visu”.

KOPĀ VALSTS SVĒTKOS. Valmieras aprīņķa valdes darbinieki 1920. g. 18. novembrī. 2.rindā vidū (ar Latvijas karodziņu) – aprīņķa priekšnieks Augusts Melnalksnis.

Pieminot kritušos Brīvības (Atbrīvošanas) cīņās, 1920. g. 18. novembrī. Piemiņas brīdis Valmieras Pilsētas kapos.

Gājiens dalībnieki pa Rīgas ielu dodas uz svinīgo uzrunu pilsētas tirgus (Rātslaukumā). Priekšplānā 1. no labās puses pilsētas galva Alberts Ziediņš, vidū Valmieras aprīņķa priekšnieks Augusts Melnalksnis. Foto M. Gaides.

1920. gada 18. novembra mītiņš pie Valmieras pilsētas valdes nama. Vidū - Valmieras aprīņķa priekšnieks Augusts Melnalksnis un pilsētas galva Alberts Ziediņš. Foto M. Gaide.

Pie aprīņķa valdes manifestantus apsveica aprīņķa valdes priekšsēdētājs Augusts Melnalksnis, bet pie pilsētas valdes – pilsētas domes priekšsēdētājs Dr. Alberts Ziediņš. Pulksten 3 dienā brīvkoncertu kareivjiem, invalīdiem un mazuļiem latviešu biedrībā ievadīja A. Melnalksnis ar svētku prologu. Brašais koris, diriģenta Teņa Ulmaņa vadībā, koncertu atkārtoja arī vakarā. Vakara koncerta atlikumu lemts ziedot par labu kara invalīdiem, karā kritušo bāriņu patversmei un bēgļu atvešanai”.

TRĪS VĒLĒJUMI

Valsts svētku - 18. novembra svētku gadījumā Valmieras pilsētas pašvaldība nosūtījusi trīs telegrammas: vienu adresējot Satversmes sapulcei, ar vēlējumu: „Ziemeļvidzemes dēlu Rugēna, Ausekļa un Baumaņu Kārļa ilgas piepildījušās. Esi sveicināta Latvijas veidotāja Latvijas šūpuļa svētkos!”.

Otrā telegramma bija adresēta Ministru Prezidentam Kārlim Ulmanim : „Latvijas valdībai gaišu un ražīgu darbu Latvijas patstāvības trešajā, 1921. gadā”, bet trešo saņēma Latvijas armijas virspavēlnieks, arī ar laba vēlējumiem no valmieriešiem: „Latvijas armijai spēku, drosmi un izturību par slavu Latvijai uz gadu gadiem!”. Telegrammas bija parakstījuši Valmieras apriņķa vārdā, valdes priekšsēdētājs Augusts Melnalksnis, bet Valmieras pilsētas vārdā - domes priekšsēdētājs Dr. Alberts Ziediņš. Par svētku dalībnieku lielo atsaucību, tika vēstīts nākošajā „Vidzemnieka” numurā: „Valsts patstāvības svētku koncerts ar saviesīgu vakaru Latviešu biedrībā 18. novembrī devis 22 812 rbļ. 50 kapeiku ienākuma. Tīrs atlikums 12.00 rubļu. Tos pēc svētku komisijas lēmuma izdalīs šādi: Latviešu Invalīdu Savienības Valmieras nodaļai piešķirs 4000 rubļu, Kareivju bāriņu nama fondam - 4000 rubļu”. (Nr.55., 1920. g. 26.11.).

Tā valmierieši - pirms 100 gadiem - ar Latvijas Republikas proklamēšanas otrajai gadadienai veltīto gājienu un svētku dievkalpojumu, svinīgo manifestāciju un koncertu vietējā Latviešu biedrībā sagaidīja un aizvadīja 1920. gada 18. novembri.

PIEMINĒSIM!